

1.
ERA.T-76.1.906

P-1018

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHITUSKOMITEE
TEADUSLIK RESTAUREERIMISE TÖÖKODA

OBJEKT: Tallinna vanalinn

ŠIFR. NR.: TT-2-68

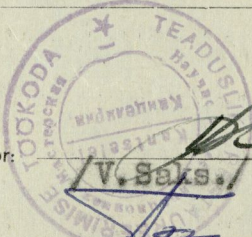
TELLIJA: Tallinna Arhitektuuri Mälestusmärkide
Kaitse Inspeksioon

TEOSTAJA: Teaduslik Restaureerimise Töökoda

Väljavõtted Tallinna vanimatest

kinnisturaamatutest

XIII osa

Direktor: V. Saks.

Peainsener: F. Tomps.

Projekt-sektori juhataja: E. Sedman.

Peaspetsialist ajaloo alal: H. Prus.

Peaspetsialist arhitektuuri alal: R. Zobel.

Objekti autor: -

TALLINN 1968.

Väljavõtted Tallinna vanimatest kinnisturaamatutest,
koostatud dots. L. Tiigi poolt 1968. a.

XIII osa

Jrk. nr.	Kinnistu aadress	Kinnistu nr.	Lehekülge- de arv
1.	Rataskaevu; Rüütli 4 / Lühikejalg 7	578	6,5
2.	Rataskaevu; Rüütli 4 / Lühikejalg 7	579	4,5
3.	Rataskaevu; Rüütli 6	580, 581, 582, 583, 588, 589	2,5
4.	Rataskaevu; Rüütli 10 ja 12	589, 590	2,0
5.	Rataskaevu; Rüütli 14	591	1,0
6.	Rataskaevu; Rüütli 16	593-I	2,0
7.	Rataskaevu; Rüütli 16	593-II	2,0
8.	Rataskaevu; Rüütli 18	594	1,0
9.	Rataskaevu; Rüütli 20	595	2,0
Kokku:			23,5

Kokku 23,5 : 24 = 0,98 a/pg.

Komplekteerinud:

R. Zobel
/R. Zobel./
TRT peaspetsialist
arh. alal

Rataskaevu

Rüütli tänav 4 / Lühikejalg 7

Kinnistu nr. 578

Selle tänavanumbri alla kuuluvad kinnistud nr. 577, 578 ja 579.

Aastal 1350 oli Hermannus pistor (ka Becker = pagar) üks ülemiste veski (Overste mole) rentnikke (Erbebuch I, 795). Tema kätte koondus mitu kinnistut, milliste täpsed asukohad pole fikseeritavad (Erbeb, II, 34: sub monte j.t.).

Tema poeg Johannes sai preestriks - Johannes Pistor ehk Johan Becker.

28.01.1390 (Erbebuch III, 209) preester härra Johan Becker loovutab kaks krunti, mis asuvad ülalpool Nigulistet, linna maarstali ja Willekinus van Ghochi kiviaida (nr. 577) vahel, Hinse Gryfenberg'ile. - Viimane on ametilt kingsepp.

11.02.1390 (Erbeb. III, 211) Hinse Gryfenbergh laseb neile kahele krundile ja samas asuvale ehitusele (buwe), mis asuvad ülalpool Nigulistet, kanda 15 margase kohustuse pagari Johannes Vredelandi kasuks.

4.03.1395 (Erbebuch III, 350) Hinse Gryfenberg loovutab oma maja (nr. 579) kõrval asuva maa-ala Bodo gholtsmed'ile.

- Kullassepp Bodo Ruland kaubitses ka kinnistutega.

31.10.1407 (Erbebuch III, 582) Bode goltsmed loovutab Ludike van deme Berghe'le oma maja (nr. 576 ja 577) taga asuva krundi, mille oli Gryffenberghilt ostnud, koos aiaga. Bodole jääb värava kasutamise õigus, kuid Ludekele kuulub õigus väravapealse kasutamiseks (= Bode sal der porten beneden ghebruken und Ludeke der porten boven ghebruken to sineme prophite) ja Ludeke õuevetel on vaba väljapaas värava kaudu koos korrashoiu kohustusega. Ludeke annab

4.

selle kinnistu eluaegseks kasutamiseks härra Diderik van deme Berge'le (preestriile) ja kes seal elab, peab selle ka korras. Selle ja Grifenbergi kinnistu (nr. 579) vahel asuvast müürist on Grifenberg poole kinni maksnud ja see pool kuulub temale.

- Ludeke ja preester Diderik olid vennad ja Ghodeke van deme Berghe pojad.

26.07.1428 (Rentenbuch 744) kuulub see kinnistu, mis asub Niguliste torni vastas, Wilken kleynsmedi pojale Michael'ile, kes sai selle oma onult Klynt'ilt. Kinnistul lasub raehärra Ludeke van dem Berge laste kapital ja nüüd kantakse sellele veel 90 margane võlg raehärra Johan Palmedachi kasuks, mis tuleb tasuda kahel tähtajal (jõuluks ja paastuks).

28.07.1432 (Erbebuch III, 1052) Wilkin klensmedi poeg Michel loovutab Arnt Lubke'le kinnistu, mis asub Niguliste torni taga. Sellel kinnistul lasub raehärra Ludike van deme Berge laste kapitali 45 marka, millelt makstakse igaks mihklipäevaks 3 marka renti.

- Arnt Lubbeke sai kodanikuks 1422. aastal.

1483.a. (AHB, 283-a) on kreditorid hagenud seda kinnistut võlgade tasuks ja kinnistu langeb Diderik Hunninckhuseni pärijatele.

1493.a. (AHB, 283-a) vendade Diderick ja Andreas Hunninckhusenite poolt loovutatakse isa nimel olnud kinnistu, mis asub Rüütli tänaval, Niguliste kiriku taga, Andreas Wytte (nr. 579) ja noore Hans Rytzenbergi (nr. 577) vahel, oma õe kaasavarana Hans Scherer'ile. Tafelgildile kuulub selles kinnistus 400-margane kapital 6 %-ga.

- Hans Scherer sai kodanikuks 1492. aastal.

1522.a. (AHB, 283-a) Hans Schereri lese vööründrid loovutavad eelmainitud maja, mis asub Rütli tänaval, Niguliste kiriku taga, Hans ~~XXXXXX~~ Schereri pojale Tomas'ile. Samas loovutab Tomas Scherer selle maja Iwan Hunickhusen'ile.

1524.a. (AHB, 283-a) Iwan Huninckhusen loovutab selle maja surnud Hans Schereri tütrele Anneke'le, Hans Bercke kasutütrele.

17.11.1526 (AHB, 283-a) surnud Hans Schereri tütre Anneke vööründrid (Hans Garholt ja Pantel Smidt) loovutavad eelmainitud maja Hans Bercke'le. - Viimane sai kodanikuks 1523. aastal, mil abiellus Hans Schereri lesegaga.

11.05.1537 (AHB, 283-b) surnud Hans Bercke lese, nüüd Hans Martensi naise vööründrid loovutavad samale Hans Martensile tema naise kaasavarana maja ja kinnistu, mis asub Rütli tänaval, Hans Potgeteri kiviaitade (nr. 577) ja meister Lorentz Rußkendorpi (nr. 579) vahel.

- Hans Martens sai kodanikuks 1535. aastal.

24.10.1544 (AHB, 283-b) surnud Gretke Martensi vööründrid loovutavad tema lesele Henrich Reger (ka Reyer) nende elamu, mis asub Hans Potgeteri kiviaitade (nr. 577) ja meister Laurentz Russendorpi laste elamu (nr. 579) vahel.

20.04.1554 (KXK AHB, 286-a) Gretke Reyeri (surnud) vööründrid ja pärijad loovutavad lesele kuulunud maja, mis asub Niguliste kiriku taga, Steffen Schedemakeri (nr. 579) ja Christoffer Lunenborgi kiviaitade (nr. 577) vahel, raehärra Johan Koning'ile, nagu oli Fritte lese soov.

- Johan Koninck sai raehärraks 1554 ja bürgermeistriks 1562.

20.11.1555 (AHB, 286-a) raehärra Johan Koninck loovutab oma maja, mis asub Steffen Scheidemakeri (nr. 579) ja Tile

Korte kiviaitade (nr. 577) vahel, Curt Hartman'ile.

- Curt Hartman sai kodanikuks 1543 ja oli ametilt kahurite ja kellade valaja.

8.02.1572 (AHB, 286-a) surnud meistri Curdt Hartmani lese ja laste vööründrid loovutavad Hinrich Hartman'ile tema isale kuulunud maja ja öue (hus und hof).

- Hinrich Hartman sai kodanikuks 1574 ja oli samuti valajameister (bussengeter, grapengeter).

2.05.1626 (NHB, 372) pandipidajad (die Vorstehern der Hausarmen) loovutavad nikerdajale Tobias Hintze'le maja ja kinnistu, mis asub Rüütli tänaval, Tyell Korte kiviaida (nr. 577) ja Hans Blöte maja (nr. 579) vahel. Selle juures on klausel servituudiga: selle kinnistu öues säilitab raad nagu ammu juba õiguse vabaks sulatamiseks ja valutöödeks, kui aga suurtükide ja kellade valamist ei toimu, samuti nende töötlemist, siis võib T. Hintze seda öuet kasutada kui omandit.

- Tobias Hintze suri ja maeti 1653. aastal.

6.05.1636 (NHB, 372) Tobias Hintze volinikuna loovutab Mathias Walde Jürgen von Rentelnile kui surnud Gödert von Hövelni lese ja pärijate volinikule (osa oma kinnistust ja nimelt) tühja platsi koos sulatusahjuga ja kõrgemal kuni Marstalimäeni ulatuva öueaiaga, vastavalt 1632. aastal sõlmitud vahetuslepingule. Rae servituut sulatusahju kasutamise suhtes jääb jõusse.

15.06.1637 (NHB, 372) Tallinna raad tühistab oma servituudi täielikult.

1636. aasta aktiga läks G.v.Hövelni pärijatele ainult krundi tagumine osa, kuid Rüütli tänava äärne jäi T.Hinthe'le.

21.10.1662 (NHB, 372) Christian, Ludwig ja Johan Hoffe'd loovutavad surnud Toomas Hintze maja, mis asub Rütli tänaval, Niguliste kiriku taga, surnud T.Hintze väikese maja (nr. 579) ja surnud Daniel Pöppeli elamu (nr. 577) vahel, oma sugulasele, Hans Busekist'ile.

- Viimane sai kodanikuks 1635. aastal korduaaniparkalina.

15.05.1663 (NHB, 372) Hans Busekist loovutab oma väimehele, Hans Siewers'ile oma elamu, mis asub Rütli tänaval.

- Hans Siewert pärines Königsbergist ja sai Tallinna kodanikuks 1654 tislarina ning abiellus Magdalena Busekistiga.

1670. aastal oli see veel tema maja, kuid 1678 kuulub see kaupmehele Rubert Büttnerile, kes oli selle ostnud Hans Siverti leselt.

28.10.1692 (NHB, 372-a) kohtufoogt loovutab oma ülesannetes kinnistu, mis asub Rütli tänaval, Niguliste kiriku taga, Tile Korte ja T.Hintze vahel, surnud Rubert Büttneri pärijate eestkostjatele. Viimased loovutavad selle kinnistu samas edasi Dierich Reimers'ile.

Rubert Büttner sai Tallinna kodanikuks 1658 kaupmehena ja suri 1685; tema lesk, Maria Rahling suri 1697. aastal.

- Diedrich Reimers pärines Hamburgist, sai Tallinna kodanikuks 1676 kaupmehesellina, sai raehärraks 1687, bürgermeistriks 1701 ning suri 1710.a. katku.

Järgmiseks valdajaks oli ilmselt D.Reimersi tütre Margareta Elisabeti mees Christian Duborg, kes sai kodanikuks 1706 ja suri 1717. Lesk abiellus 1718.a. kaupmehe Herman Clayhills'iga, kuid suri ise juba 1728. aastal. Nüüd kanti elamu lehestunud H.Clayhillsi nimele. -

25.10.1728 (NHB, 386-a) linna kämmerer Christoph Krechter

8.

enda ja kõigi teiste Reimersite pärijate nimel loovutab kaupmehele Herman Clayhills'ile eelmainitud maja, mille viimane on oksjonilt omandanud. (See oli tavaline võte kinnistuil lasuvate võlgade kustutamiseks!)

26.10.1733 (NHB, 386-a) Suurgildi vanem Herman Clayhills loovutab kohalikule Vene komisjoni sekretärile, härra Johan Friedrich Mentz'ile eespool mainitud elamu.

- Viimane ei olnud Tallinna kodanik.

10.05.1745 (NHB, 387-a) Kindral-kubermangu Valitsuse sekretär härra Johan Friedrich Mentz loovutab oma elamu raehärrale Balthasar Heinrich Lado'le.

- Viimane pärines Nyenist (Nyenskans) ja sai Tallinna kodanikuks 1723 kaupmehena, sai 1743 raehärraks ja suri 1748. aastal.

15.10.1745 (NHB, 387-a) raehärra Balthasar Hinrich Lado loovutab oma maja, mis asub Niguliste kiriku taga, Tiel Koorte (nr. 577) ja Tobias Hintze (nr. 579) vahel, kaptenile ja meeskohtunikule Jacob Johan Stael von Holsteinile.

23.10.1758 (NHB, 387-a) Jacob Johan Stael von Holsteini lesk, sünd. Hedwig Margareta Stael von Holstein loovutab elamu, mis asub surnud Tobias Hintze, nüüd superintendent Henrich Christoph Wrede maja (nr. 579) ja A.Andressoni maja (nr. 577) vahel, siinse keiserliku gümnaasiumi vene keele õpetajale, Johan Christoph Prawe'le.

- Viimane oli juba 1744 abiellunud eespool mainitud Johan Friedrich Mentzi tütre Christina Elisabethiga.

13.05.1783 (NHB, 895) surnud tiitlinõuniku ja kindral-kubermangu valitsuse sekretäri Johan Christoph Prawe alaealiste laste võõrmündrid loovutavad elamu, mis asub Rüütli tänaval,

pastor Salemani lese, sünd. Pfützneri maja (nr. 579) ja surnud Andreas Andersohni maja (nr. 577) vahel, kaaspärijale, tõlgile ja advokaadile, Magnus Heinrich Prawe'le.

Kinnistu nr. 578 järgmised omanikud olid:

- 1789 - Carl von Hagemeister, landbaat ja major.
- 1813 - Chr. Gotthold Holtzmann, sadulsepp
- 1815 - C. H. Hinschmann, kaupmees
- 1815 - vennad von Nasaken'id
- 1824 - Gustav Nasaken, rittmeister (pärast kindral-major)
- 1860 - C. Grynreich, tiitlinõunik
- 1862 - A. von Wahl
- 1869 - Woldemar, Oscar ja Alexander von Wahl'id

13.11.1870 - Nicolai Schröter, tõllassepp.
edasi nagu nr. 579.

Rataskaevu

Rüütli tänav 4 / Lühikejalg 7

Kinnistu nr. 579

Selle tänavanumbri all on kinnistud 577, 578 ja 579
 14. sajandi teisel poolel kuulus siin kaks krundi (nr-id
 578 ja 579) Hermannus pistor'ile (ka Becker = pagar),
 kelle leske mainitakse 1381. aastal (Erbeb. II, 775).
 Nende poeg Johannes sai preestriks ja loovutas 1390. aastal
 mõlemad krundid kingsepale Hinso Gryfenbergile (Erbebuch
 III, 209). Viimane loovutab 1395. aastal krundi nr. 578
 Bodo goltsmed'ile, kuid endale jätab krundi nr. 579, millel
 on juba elamu peal (Erbebuch III, 350).

24.11.1413 (Erbebuch III, 708) kingsepp Gryffenberch
 loovutab oma väimehele, Hans Wyniken'ile aia, mis asub
 ülalpool Nigulistet, härra Dyderik van deme Berge kinnistu
 (nr. 578) kõrval. Nende vahelisest müürist pool kuulub
 käesolevale kinnistule. - Selle juures on hilisem märkus:
 see aed on nüüd langenud Hinrik Grouwel'ile (armborster).
 Selle kohta: 20.11.1416 (Rentenbuch 553) meister Hinrik
 (der stad armborsterer) määrab oma võõrastüttele, Hans
 Wynykeni tütrele 30 riimarka ja praudivoodi ning kosti
 ja riided oma võimete järgi kui too tütar abieluealiseks
 saab. - Siit järeldub, et Hinrik Grouwel oli abiellunud
 Hans Wynyke lesega ja saanud kaasavaraks selle kinnistu.
 - Hinrik Grouwel, ^b armoster sai kodanikuks 1410. aastal.

23.08.1437 (Erbebuch III, 1149) Hinrik Krowel (armboster)
 loovutab Arnt Lubke'le (see omandas 1432.a. juba kinnistu
 nr. 578) väikese kinnistu, mis asub tema elamu kõrval,
 maarstali ja tema kinnistu vahel. Sellel lasub Evert Lange
 tütre Margrete kapitali 100 marka, millel tuleb maksta
 6 marka igal aastal paastu ajaks.

25.08.1460 (Rentenbuch 1033) raehärra Johan Palmedachi poeg Hinrick laseb kustutada Hinrick Crowelli nimelt 100 margase võla, mis oli varemini kirjutatud tema majale. See maja asub marstali kõrval ja kuulub nüüd härra Marten Gropengeter'ile.

- Merten gropengeter on kodanikuna mainitud 1421. aastal. Tema poeg Marten sai preestriks ja kandis perekonnanime kui härra Marten Leffardes, kuid 1460.a. on juhuslikult mainitud ka isa ametinimega.

1473.a. (AHB, 282-b) Hinrik Heger kui Lubbeke lese volinik loovutab Tallinna toomhärrale, härra Mertyn Lefferdes'ile elamu ja kinnistu, mis asub Rüütli tänaval, marstali ja Lubbeke maja (nr. 578) vahel. Samal päeval laseb too toomhärra selle maja kirjutada Andres Witte nimele.

1523.a. (AHB, 282-b) surnud Andres Witte laste võõrmündrid loovutavad Jons Grote pojale, Jacob Grote'le eelmainitud maja, mis asub Rüütli tänaval, marstali ja Iwan Hunninkhuseni maja (nr. 578) vahel.

- Jacob Grote sai kodanikuks 1533 ja oli rätsep.

6.05.1534 (AHB, 282-b) surnud Jons Grote laste võõrmündrid loovutavad eelmainitud laste isale kuulunud maja ja kinnistu, mis asub marstali ja Hans Bercke lese maja (nr. 578) vahel, meister Laurentz Russchendorp'ile.

- Viimane sai kodanikuks 1534.a.

9.11.1548 (AHB, 282-a) surnud Laurentz Russchendorpi laste ~~võõrmündrid ja kinnistud~~ ja ~~Marcus Demnitz~~ võõrmündrid ja Marcus Demnitz (kui lese uue mehe) täielikud volinikud loovutavad eelmainitud maja, mis asub marstali ja Henrich Reieri maja (nr. 578) vahel, Steffen Witzel'ile.

- Steffen Witzel (ka von Witzelden) sai kodanikuks 1548 ja oli ametilt möögasepp (swertfeger, scheidemaker). Tema lesk abiellus marstali sepa Hans Struck'iga (kod. 1572). 6.05.1575 (AHB, 281-a) surnud Steffan Witzeli lese ja poja vööründrid loovutavad tema maja, mis asub Rüütli tänaval, rae marstali ja Hinrich Hartmani (grapenger, kinnistu nr. 578) vahel, meister Hans Struck'ile. Viimane võlgneb oma kasupojale Wulff witzell'ile maja pealt 1000 mk kapitalina ja veel 2 kaalunaela hõbedat.
- 26.10.1585 (AHB, 281-a) meister Hans Strucki volinikud loovutavad tema maja ja kinnistu Hans Blöte'le. See asub linna marstali ja Cortt Hartmani maja (nr. 578) vahel.
- Hans Blöte sai kodanikuks 1584. aastal.
- 27.04.1632 (NHB, 373) jumalalaeka eestseisjad loovutavad surnud Hans Blöte lagunenu maja, mis asub linna marstali ja Tobias Hintze maja (nr. 578) vahel, Gotthartt von Hövelen'ile. Samas loovutab viimane selle lagunenu maja Tobias Hintze'le. - Viimane oli juba 1626. aastal omandanud kõrvalasuva kinnistu nr. 578.
- 21.04.1657 (NHB, 373) surnud Tobias Hintze väikemaja (nr. 579) kuulub nüüd Jochim Hagenile, vasesepale, kes ise seal elab.
- Viimane sai kodanikuks 1649. aastal. Kas ta oli abielus Tobias Hintze lesegaga või tütreaga?
- 15.05.1688 (NHB, 373) märgitakse, et maja on saanud vigastada Niguliste torni lagunemisega seoses.
- 20.11.1687 (NHB, 373-a) on kinnistu valdajaks surnud oldermani ja vasesepa Christian Lodewichi lesk, Margarete Hintze, kes oli ilmselt Tobias Hintze tütar.
- 23.10.1758 (NHB, 387-a) viidatakse siia kui superintendent Heinrich Christoph Wrede majale.

21.10.1765 (NHB, 890) sissekandest selgub, et senini veel Tobias Hintze nimel olev kinnistu on kuulunud superintendent Heinrich Christoph Wrede'le, kes selle elamu on 21.08.1763 müünud mürsepale Johan Schultz'ile ja puusepale Martin Wilhelm'ile. Nüüd on viimane ka oma osa loovutanud Johan Schultz'ile, kelle nimele see ka kantakse. See elamu asub Niguliste kiriku taga, Joh. Chr. Prawe maja (nr. 578) kõrval.

- Heinrich Christoph Wrede oli pastoriks 1712-1742 Harju-Jaanis, selle kõrval 1712-13 ka Jüri kihelkonnas ning 1714-1742 Jöelähtmes ja lõpuks 1742-1753 Oleviste kiriku ülemõpetajaks kuni sai superintendendiks. Ta oli abielus Elisabeth Meyer'iga.

- Martin Wilhelm oli ametilt - Stadt-Zimmermeister, seega linna puusepp ja ehitusmeister.

- Johan Schultz pärines Jenast, sai Tallinna kodanikuks 1760, oli mürsepa-meister ja "Crons-Architector".

22.10.1773 (NHB, 890) Tallinna kodanik ja kroonu arhitekt Johan Schultz loovutab oma elamu, mis asub Rüütli tänaval, Niguliste kiriku taga, linna marstali ja Joh. Chr. Prawe maja (nr. 578) vahel, (senise Niguliste kiriku) pastori (Joachim Christoph) Salemani lesele, proua Gerdruta Sophia Pfützner'ile.

- Joachim Christoph Saleman sündis 1724, oli 1754-1757 Niguliste diakoniks, 1757-1773 Niguliste ülemõpetajaks kuni suri. Ta oli abielus pastori Thomas Pfützneri tütre Gerdruta Sophiaga (+1800).

Kinnistu nr. 579 järgmised omanikud olid:

1817 - D.M. ja J.C.Salemann'id

1832 - Gottlieb Wilhela Stein, maaler-meister

1840 - Carl G. Krug, "Instrumentenmacher"

1849 - Arnold Georg Streicher, 3. gildi kaupmees

1864 - Th. von Glehn, kolleegiumi sekretär

13.07.1871 - Nicolai Schroeter, "Wagenbauer"

27.06.1908 - Emilie Dimitri tütar Schröter ja lapsed.

- Nicolai Schröter omandas siin 1870. aastal kinnistu nr. 578, 1871.a. nr. 579 ja 1878.a. veel nr. 577, mis edasises kuulusid kokku nr. 579 all.

Märkus: käesolevast kinnistust (nr. 579) on ilmselt 18. sajandi algul mingisugune osa eraldatud linna maarstali (nr. 580) külge.

Rataskaevu

Rüütli tänav 6.

Ajavahemikus 1362-1383 on linna tööhoov ehk marstal toodud siia. Marstali territooriumile aegade jooksul rajatud hooned on 18. sajandi lõpul saanud omale kinnistunumbrid - 580, 581, 582, 583 ja 588 ning 589.

Neist nr. 580 - Stadt-Krongießerey Haus (NHB, 374)

581 - ein Stadt-Haus (NHB, 374)

NHB, 374: Rae marstal kõige juurdekuuluvaga. Asub Hans Blöte maja (kinnistu nr. 579, alates 1585. aastast) ja Niguliste kirikule kuuluvate majade (nr. 590) vahel.

Nr. 582

26.10.1694 (NHB, 374) sissekandest selgub, et marstali õues, surnud Jacob Weise maja (nr. 583) kõrval asuv elamu on kuulunud Leonhard Dorn'ile, kes selle 31.03.1692 oma testamendiga on pärandanud oma ämmale, Hans Wicki lesele, Elisabeth Thur'ile, ja selle lastele. Nüüd loovutavad viimaste võõrmündrid selle elamu tisler Michael Schmidt'ile.

(See on hilisem kinnistu nr. 582).

- Leonhard Dorn (ka Doorn) pärines Rotenburgist, sai Tallinna kodanikuks 1673 nõõripunujana (Senkler) ja suri 1692. Tema teine naine, vöötegiija (Riemer) Jonas (? või Hans) Wiecki tütar Maria suri samuti 1692.a.

- Elisabeth Thur (ka Tuer) abiellus 1656 "Riemer" Matthias Pihl'iga, 1658 "riemeri" Hans Wich'iga (? või Jonas W.) ja 1679 "rieneri" selli MICHÄEL Marten Sommeriga, kes suri juba 1680. aastal.

- Michael Schmidt pärines Sileesiast, sai Tallinna kodanikuks 1688 tislarina ja abiellus tislari Friedrich Schenideri tütre Elisabethiga.

Seejärel puuduvad teated või pole ma suutnud neid leida.

Alles n.n. Nummerbuch annab ülevaate järgmistest omanikkudest

- kubermangu magistraadi vahtmeister Frey

1789 - David August Kossere

- Johan Friedrich Koop, treial

1792 - Carl von Gabrit, platzmajor

1856 - Emilie Falck

22.03.1860 - Conrad Georg Sporleder, tisler

järgnevad nagu nr. 583 all.

Nr. 583 kohta käivad teated:

26.10.1694 (NHB, 374) sissekandest selgub, et nr. 583 oli kuulunud Jacob Weise'le. - Viimane sai Tallinna kodanikuks 1661 (Jacob Weiss, Badergesell) ja suri 1688. Tema lesk oli Cäcilie Carel.

7.05.1734 (NHB, 374-a) sissekandest selgub, et maja oli ehitatud puust ja asus marstali õues, värava ligidal ning selle omanikuks oli rügemendi velsker Hinrich Schindler, kelle volinikuna plekissepa meister Hans George Forsell vastavalt müügilepingule loovutas selle maja relvasepale (Huf- und Waffenschmied) Johan Eggers'ile. Ilmselt oli see n.n. obrokikrunt, millelt tuli maksta maamaksu 2 ja pool rubla (à 80 kop. hõbedas).

- Jbhan Eggers pärines Lüneburgist ja sai Tallinna kodanikuks 1725.a., oli seppade oldermaniks ja suri 1768.a.

12.05.1780 (NHB, 374-a) sissekandest selgub, et selle elamu oli oksjenilt ostnud Kanuti gildi olderman, rätsepmeister Michael Christian Liebscher (pärises Sachsenist, sai Tallinna kodanikuks 1740 ja suri 1790), kes selle nüüd loovutas relvasepale Johan George Engelhardt'ile.

- Viimane sai kodanikuks 1780 ja oli abielus rätsepa
Nicolaus Eckbergi tütre Anna Dorotheaga.

Kinnistu nr. 583 järgmised omanikud olid:

1790 - Johan Friedrich Koop, tislernermeister

1807 - Carl Conrad Sporleder, tislernermeister

21.06.1849 - Conrad Georg Sporleder, tislernerisell

14.05.1893 - Alexandra Peetri tütar Sporleder, sünd. Wira

19.12.1914 - Alexandra Kallisep (?)

22.05.1915 - Karl Jüri p. Lokk

1860.a. liideti siia alla ka kinnistu nr. 582.

Nr. 588 on samuti linna varstali osa, mida on nimetatud ka
"Münstereihaus" ja "pritsimajaks" ning kandis tänavanumbrit
nr. 8 (Rüütli tänava järgi).

Rataskaevu

Rüütli tänav 10 ja 12

Kinnistud nr. 589 ja 590

Kinnistu nr. 589 - Kirchners Wohnung (Niguliste kirikumaja)

590 - Diakons Wohnung (Niguliste kirikumaja)

NHB, 375: kolm maja, mis asuvad marstali ja Virumaa maja ehk Fromhold Tisenhauseni maja (nr. 591) vahel, kuuluvad Niguliste kirikule.

Varemini on seega olnud kolm ja hiljem kaks maja. Majaplaa- nidega tutvudes, ilaneb et kinnistu nr. 589 on kunagi ehitatud kokku kahest üsna kitsast majast ja viidud ühise katuse alla, kuid nr. 590 on siiski omaette tervik.

Nähtavasti käivad nende kohta järgmised teated:

21.02.1382 (Erbebuch II, 796) linna kämmererid loovutavad kinnistu, mis asub marstali kõrval, Hynso Kastorp'ile.

Raele kuulub selles kinnistus (esialt 23 mk., hiljem parandatult -) 15 marka.

10.04.1385 (Rentenbuch 39) Hinso Kastorp laenab oma kinnis- tule, mis asub Niguliste kalmistu juures

- Rohkem teateid esimese maja kohta pole.

Teise kohta käivad:

30.09.1397 (Erbebuch III, 419) Raehärra Hinricus Lubbeke loovutab preestri Otto Institori (mitte perekonnanimi, vaid tema isa ametinimi - pudukaupmees) ülesandel ühe kinnistu koos õuega ja poole kaevuga Nicolaus Wockendreyer'ile, kus- juures preester Otto Institorile kuulub selles kinnistus 30 riimarka.

8.11.1415 (Erbebuch III, 763) surnud Herman Brukeri laste (Arnd ja Margarete) võõrmündrid annavad (raehärra Hinrik) Lubbeke lesele eluaegseks kasutamiseks ühe maja ülalpool

Niguliste kirikut. Lese surmaga langeb see, s.o. Clawes Piperi kinnistu ja teine ~~saxx~~ selle kõrval - Niguliste kirikule.

- Siin tuleb nähtavasti Nicolaus Wockendreyerit ja Clawes Piperit lugeda identseiks, kuid pole kindel, kumb neist nimedest oli perekonnanimi ja kumb ametinimi (vokitreial ja vilistaja resp. mingi puhkpilli mängija).

1.12.1430 (Rentenbuch 785) Niguliste kiriku võõrmündrid laenavad kiriku vajadusteks linna raelt 50 marka ja selle kindlustuseks on kirikule kuuluv maja resp. kinnistu, mis asub ülalpool Niguliste kirikut ja varemini kuulus Clawes Piperile.

Kolmanda maja kohta käib:

7.05.1400 (Erbebuch III, 489) raehärra Hinrick Lubbeke oma naise loal loovutab ülalpool Niguliste kirikut asuva puumaja koos keldriga Niguliste kiriku võõrmündritele kõstrimajaks, (tu ener kosterie). See maja kuulus preestrile, härra Otto'le. Härra Hinrik Lubbekele kuulub selles kinnistus 30 marka.

- Järelikult on sajandi vahetuse paigu Hinso Kastorpi ja Clawes Piperi väikesed majad juba eksisteerinud kivimajadena, kuid viimane oli puumaja ja ehitati alles Niguliste kiriku poolt ümber kivimajaks.

Märkus: näib usutavana, et raehärra Hinrik Lubbeke naine oli sündinud Bruker ja seega Herman Brukeri öde. Preester Otto Institor oli ilmselt nende vend ja kõik kolm Arnd Brukeri lapsed. Viimane aga oli ametilt pudukaupmees.

Rataskaevu

Rüütli tänav 14.

Kinnistu nr. 591

Ei ole teada, kudas see kinnistu läks Virumaa ordukäsk-
nikele, kuid ta esineb nime all "das Wyrische Haus".
Nähtavasti võis see juhtuda pärast Jüriöö ülestõusu
mahasurumist. Kuna siin sageli peatus aadlikke, siis on
ka loomulik, et siit tuletati ka tänava nimi - Rüütli tänav.
Juba 1548.a. kuulub see maja Viljandi ordukonturile ehk
ordu koadjutorile. 1561. aastal läks see ordu varana üle
Rootsi kroonule ja 1566.aastal loovutas Erik XIV selle
Bartholomeus Tuwe'le (hiljem aadliperekond Taube zu Sage).
1606 ja 1613 oli omanikuks landraat Fromhold von Tiesen-
hausen, 1645.a. Fabian Tiesenhausen, (NHB, 376);
1675 läks see üle Bernhard Johan von Uexküll'ile.
18. sajandi lõpul alustatud "Nummerbuchi" järgi olid selle
kinnistu omanikeks veel:

- . . . von Schulmann, assessor

- Carl August von Berg, kammerhärta

1797 - Alexander Philip von Saltza, Bestimaa rüütelkonna
"Hauptmann".

1799 - Reinhold Gustav von Stackelberg, ooberst-ltn.

1829 - Reinhold von Straelbern

1835 - H. P. Wilhelms

1841 - proua Fehst, sünd. krahvlinna Rehbinder

06.05.1869 - Theodor Lajus, kooliõpetaja

12.09.1914

11.11.1939 - Otto Kruusement

Rataskaevu

Rüütli tänav 16.

Kinnistu nr. 593-I

Selle tänavanumbri all on kaks kinnistut - nr. 593-I ja II.
Järgnevas käsitleme 593-I materjale.

4.11.1547 (AHB, 282-a) viidatakse siia - "auntehus".

1548.a. (AHB, 291-b) linna müntlahärrad (Jacob Hencke ja Johan Egelinck) loovutavad Rüütli tänaval, härra coadjutori maja (nr. 591) ja Melchior tor Hoeve maja (nr. 593-II) vahel asuva maja ja õue koos päraldistega Hans Borneman'ile. Linna müntlale kuulub siin 1800 marka kapitali 6 %-ga.

- Hans Borneman sai kodanikuks 1533. aastal.

27.05.1552 (AHB, 291-b) surnud Hans Bornemani tütre Anneke võõrmündrid loovutavad selle õue ja maja Hans Becker'ile kaasavarana. - Hans Becker sai kodanikuks 1552.a.

2.11.1555 (AHB, 291-b) Hans Becker loovutab maja ja õue, mis asub Viljandi kotturi maja (nr. 591) ja Hinrich Horstmani maja (nr. 593-II) vahel, Symon Schwarte'le.

- Viimane on mainitud kodanikuna 1559.a.

2.11.1574 (AHB, 291-b) surnud Simon Schwarzzi lese võõrmündrid loovutavad eelmainitud maja ja õue kaasavarana Cornelius Fineman'ile. - See sai kodanikuks 1574 pagarina.

5.05.1575 (AHB, 291-b) Cornelius Fineman loovutab eelmainitud maja ja õue, mis asub Hinrich Horstmani (nr. 593-II) ja Bortholomeus Tawe (Taube) nr.591) vahel, Hans Roluffson'ile

- Viimane sai kodanikuks pagarina 1568. aastal.

9.05.1606 (AHB, 291-b) sissekandest selgub, et järgmisena oli kinnistu valdajaks Hans Roluffson (junior, kes sai kodanikuks 1599), kes nüüd on surnud. Tema õemehed loovutavad kinnistu tema lese uuele mehele Herman Kock'ale kui lese kaasavara.

- Herman Kock sai kodanikuks 1606. aastal.

Sellelt läks kinnistu tema samanimelisele pojale, kes sai kodanikuks 1638 ja suri 1654. Tema lesk, Anna Davids abiellus 1655 Johan Deibel'iga, viies sellele kaasavaraks ka kinnistu.

14.04.1665 (NHB, 377-a) kohtufoogt oma ülesandeis loovutab surnud Herman Kocka nimel oleva kinnistu (elamu), mis asub Rüütli tänaval, Niguliste kiriku taga, surnud Fabian Tiesenhauseni (nr. 591) ja Hans Jönseni (nr. 593-II) vahel, linna k^{le}ammererile, härra Hinrich Bade (ka Bahde).

- Hinrich Bahde sai kodanikuks 1632, raehärraks 1658 ning suri 1677.a.; tema lesk Elisabeth Kriet suri 1681.a.

8.05.1666 (NHB, 385) Hinrich Bahde loovutab selle maja, mis asub surnud Fabian Tiesenhauseni (nr. 591) ja Hans Jönseni maja (nr. 593-II) vahel, aadlikule härra Hans Paikeln'ile. Raad paneb juurde klausli, et seda võib edasi müüa ainult Tallinna kodanikule.

28.04.1746 (NHB, 385) Fabian Reinhold ja Otte Johan Payküll'id loovutavad nüüd täiesti lagunenu maja, mis asub surnud Fabian Tiesenhauseni (nr. 591) ja kaupmees Carl Christian Hollmani maja (nr. 593-II) vahel, Tallinna linnale.

21.10.1748 (NHB, 378-a) läks linna kätte ka naaberkinnistu (nr. 593-II) ja sellest peale kuuluvad need kokku.

Järgnevalt vaadata kinnistu nr. 593-II aktidest.

Rataskaevu

Rüütli tänav 16.

Kinnistu nr. 593-II

6.08.1431 (Erbebuch III, 1018) rae kämmerer Wennemar van der Beke loovutab müürimeister Oleff'ile kinnistu, mis asub Bolemani sauna kõrval ja samade õigustega nagu see seni kaulus linna raele. Selles kinnistus kuulub raele 100 mk. Hilisem lisand: veel kuulub Jaani seegile 100 marka 6 %-ga ja selle on laenanud Niguliste kirik.

1466.a. (AHB, 282-a) kaks raeharrat tõendavad, et nad on kuulnud kiviraidur Oleff'ilt ja tema naiselt Kerstyne'lt, et nemad on määranud oma elamu pärijaks (pärast nende surma) Niguliste kiriku. Ainult, et raele kuulub selles kinnistus 100 marka.

1498.a. (AHB, 282-a) Niguliste kiriku vööründrid maksavad linna kämmereridele ära selle 100 marka.

4.11.1547 (AHB, 282-a) Niguliste kiriku vööründrid loovutavad Melchior von Hoeven'ile Rüütli tänaval asuva maja, mis asub sauna ja "munte hus'i" (nr. 593-I) vahel. Kirikule jääb Melchior võlgu 1200 marka 6 %-ga.

- Melchior thor Hoeven sai kodanikuks 1541. aastal.

15.10.1550 (AHB, 282-a) surnud Melchior thor Hoeveni lese ja poja vööründrid loovutavad maja, mis asub Hans Bornemani (nr. 593-I) ja Boolemani sauna vahel, kaasavarana Henrich Horstmanile. - See sai kodanikuks 1550.a. kaupmehena.

25.04.1634 (NHB, 378) surnud Hinrich Horstmani lähimaks pärijaks on Klooga (Lodensee) mõisa omaniku Jürgen Heidemani naine. Viimase mehe velinik, Suurgildi olderman Caspar Goldberg loovutab maja ja kinnistu, mis asub Rüütli tänava nurgal, Herman Kocka (nr. 593-I) maja ja tühja platsi vahel,

Hans von Ampten'ile.

- Jürgen Heideman suri 1674. aastal ooberst-leitnandina.
- Hans von Ampten'id olid pagarid. Üks sai kodanikuks 1568. aastal ja teine 1653. aastal. Siin on tegemist sama perekonna vahepealse liikmega, kes kodanikeraamatust puudub.

10.05.1661 (NHB, 378) proua Elsche Kochi kui Hans Johnseni naise volinik Johan Habbe loovutab proua elamu tema mehele Hans Johnsen'ile. See kinnistu koosneb Rüütli tänava nurgal asuvast elamust ja väikemajast surnud Herman Kocka maja (nr. 593-I) kõrval.

- Hans Johansen (ka Jönsen) pärines Holsteinist (Husum), sai Tallinna kodanikuks 1660.a. pagarina. Tema tütre Anna Catharinaga abielludes sai selle kinnistu omanikuks Bogislaus Bender. Viimane sai kodanikuks 1685 kaupmehena ning oli hiljem Jaani seegi majandusülemaks (Siechen-Hofmeister).

21.10.1735 (NHB, 378-a) Bogislaus Bender loovutab Hans Johnseni nimel oleva kinnistu, suure ja väikese maja, mis asuvad Rüütli tänava IX nurgal, surnud Hans Paikelni maja (nr. 593-I) kõrval, oma kasupejale (Stiefsohn) Carl Christian Hollman'ile. - See sai kodanikuks 1739, tegeles kaupmehena ja maaklerina ning suri 1761. aastal. Tema lesk, Suure Linnakooli õpetaja Laurentz Nybergi tütar Anna Helena suri 1784. aastal.

21.10.1748 (NHB, 378-a) kehtufoogt oma ülesandeks loovutab kaupmehele Carl Christian Hollmanile kuulunud suure maja, mis asub Hollmani väikemaja ja linnale kuuluva, endise Paykülli lagununud maja (nr. 593-I) vahel ja on oksjonilt ostetud, rajatava linna kasvatusasutise direktorile linna kasvatusasutise (resp. vangla) jaoks.

Kinnistu nr. 593 järgmised omanikud olid:

1823 - J. C. Weymar, sadulsepp

1832 - Johan Jacob Marschütz, plekissepp

1853 - Georg Mühlmann, "Instrumentenmacher"

03.05.1857 - Gottlieb Friedrich Nolte, "Gastwirt"

18.09.1900 - tema pärijad

14.01.1922 - pärija: Alexandra Stšesnevsky

Rataskaevu

Rüütli tänav 18.

Kinnistu nr. 594

See kinnistu tekkis 1748. aastal, kui Carl Christian Hollmani kinnistust (nr. 593-II) suur maja oksjoni teel läks linnale ja liideti asutatava vangla jaoks nr. 593-I külge ja väikemaja jäi endisele omanikule. See läks peatselt üle kaupmehele Johan Christoph Seebeck'ile (kodanik 1769-1786), kes selle väikemaja muutis vankrikuuriks.

Selle järgmised omanikud olid:

- Johan Christoph Seebecki pärijad
- 1796 - Christoph Seebeck, kandidaat
- 1819 - Thomas Johan Seebeck, dr. med.
- 1827 - Johan Christian Weymar, sadulsepp-meister
- 1832 - H. G. Hippius
- 1856 - M. J. Müller
- 1860 - Iwan I. Tetjew
- 23.05.1867 - Heinrich Woldemar Cordts
- 07.10.1877 - raeärra Carl von Landeseni lesk, sünd. Elisabeth Schelwin
- 05.08.1893 - Maria Carli t. Erbe, sünd. von Landeseni
- 02.01.1932 - Roland Erbe

Rataskaevu

Rüütli tänav 20.

Kinnistu nr. 595

29.11.1387 (Renteabuch 123) raehärra (alates 1359. aastast) Johan Buleman loovutab oma sauna, mis asub linnamüüri juures, "Meghede" torni all, Tallinna raele igaveseks ajaks, tingimuse sel, et vaesed inimesed neljapäeviti tasuta seda kasutada saavad härra Johani ja tema vanemate hingeõndsuse pärast. Teised saagu sauna kasutada raha eest. Saun jääb esialgu veel härra Johani kasutusse kuni lähenevast jõulust neljaks aastaks. - Seega langes Bolemani saun 1391.a. jõulu ajal Tallinna linnale ja oli saunana kasutusel veel 1550.aastal. 1634.a. mainitakse sellel kohal tühja platsi (NHB, 378). ~~XXXXXX1653XX(NHBYXX379)~~ NHB, 379: tühi plats, millel asuvad puust hurtsikud (die höltzerne Katen), Horstmani majast (nr. 593-II) kuni Kiek in de kök'ini kuulub raele.

29.04.1653 (NHB, 379) linna kämmerer oma ülesannetes loovutab Frantz Groscreutzer'ile (Bäder-Meister) platsi Kiek in de köki juures ja nimelt endise nurgamaja vana vundamendi ja müürid, kus ta võib ehitada aknaid kahele tänavapoolsele küljele. Üueplatsiks saab ta 4 sülda pika ja 2 sülda laia maa-ala ning maja taga asuva kaevu, kuid see peab jääma vabalt kasutatavaks.

29.04.1656 (NHB, 379) raehärra (Bauherr) Gert Recke oma ülesannetes loovutab Frantz Großkreutzer'ile tema maja juures asuva maatüki, kus seni oli surnud Daniel Pöppeli tall.

- Daniel Pöppel sai kodanikuks 1612.a. vasesepana ja oli hiljem linna teenistuses kui "Artillerie- und Zeugmeister"

18.10.1659 (NHB, 379) Frantz Großkreutzer loovutab vahetuse

korras Volckmar Boddicker'ile oma vastselt ehitatud elamu koos juurdekuuluva varemeis õueplatsi ja väikese puust elamuga, mis asuvad Kiek in de köki juures.

Niguliste kirikule kuulub 50 riigitaalrit.

- Volckmar Boddicker sai kodanikuks 1658 kaubasellina.

Tema lesk, Medea Müller suri 1698. aastal.

6.05.1726 (NHB, 379) Niguliste kiriku eestseisja Claes Johan Nottbeck loovutab kiriku nimel linna raamatupidajale Johan Daniel Intelman'ile Rüütli tänaval Kiek in de kökk juures asuva ja varemini Volckmar Boddikeri nimel olnud lagunenu elamu koos juurdekuuluvate platsidega maja ees ja taga.

- Johan Daniel Intelman pärines Wismarist, sai Tallinna kodanikuks 1719, oli linna raamatupidajaks, portooriumi nootariks ja Suurgildi vanemaks ning suri 1760. aastal.

21.10.1748 (NHB, 378-a) Niguliste kiriku eestseisja loovutab linna kasvatusmaja (Zuchthaus) direktorile Rüütli tänaval, Kyek in de Köcke torni juures asuv, Johan Daniel Intelmanile müüdnud, kuid hiljem tagasi võetud täiesti lagunenu maja koos selle ees ja taga asuvate platsidega.

- Nähtavasti osa sellest on peatselt läinud Carl Chr. Nybergil ja "Nummerbuch" annab selle järgnenud omanikud:

- 1787 - G. A. Sprint
- 1792 - Maddis Heinrichs Sohn, "Arbeitskerl"
- 1793 - P. Chr. Sievers (vankrikuur)
- 1794 - Caspar Burchardt
- 1807 - A. P. Puchtin
- 1816 - J. von Glehn

21.02.1861 - Elisabeth Printz, sünd. v. Glehn ja lapsed

09.02.1873 - raehärra Carl von Landeseni lesk, sünd.
Elisabeth Scholvin

05.08.1893 - Marie Carli t. Erbe, sünd. v. Landeseni

02.01.1932 - Roland Erbe (koos nr. 594 ja 595).